

ENARRATIO

IN PSALMUM XCVIII.

Sermo ad plebem.

I. FRATRES, notum esse jam debet Charitati Vestrae, tanquam filiis Ecclesiae, et eruditis in schola Christi per omnes litteras antiquorum patrum nostrorum, qui scripserunt verba Dei et magnalia Dei, nobis eos consulere voluisse, qui futuri eramus hoc tempore jam credentes in Christum: qui opportuno tempore venit ad nos, primo humilis, postea venturus excelsus. Primo enim venit ante judicem staturus: postea venturus est iudex sessurus, ut ante illum stet pro merito suo genus humanum. Præcesserunt autem illum multi præcones, tanquam iudicem magnum, et hunc adhuc in humilitate venturum. Multi præcones præcesserunt adhuc nasciturum de virgine Maria, futurum infantem, et sucturum lac, futurum parvulum, Verbum Dei per quod facta sunt omnia, præcesserunt multi præcones, et dixerunt futura ista tempora: sed ita dixerunt, ut quibusdam figuris rerum tegerent sententias suas, ipsumque velamen quo tecta est veritas in libris antiquorum, tunc tolleretur, quando jam ipsa veritas de terra oriretur. Sic enim dicitur in Psalmo: « Veritas de terra orta est, et justitia de cælo prospexit¹. » Modo ergo tota intentio nostra est, quando Psalmum

¹ Psal. LXXXIV, 12.

audimus, quando Prophetam, quando Legem, quæ omnia antequam veniret in carne Dominus noster Jesus Christus, conscripta sunt, Christum ibi videre, Christum ibi intelligere. Intendat ergo nobiscum Charitas Vestra ad istum Psalmum, et quæramus hic Christum: utique apparebit quærentibus, qui primo apparuit non quærentibus; et non deseret desiderantes se, qui redemit negligentes se. Ecce de illo cœpit Psalmus, de illo dicitur:

II. « Dominus regnavit, irascantur populi¹. » Cœpit enim regnare Dominus noster Jesus Christus, cœpit prædicari, postquam resurrexit a mortuis et ascendit in cœlum, posteaquam implevit Discipulos suos fiducia Spiritus sancti, ut non timerent mortem, quam ille jam occiderat in se. Cœpit ergo prædicari Dominus Christus, ut in illum crederent qui salutem habere vellent: et irati sunt populi qui idola colebant. Irascebantur qui colebant quod fecerant, quia annuntiabatur ille a quo facti sunt. Utique ille annuntiabat per Discipulos suos se ipsum, qui illos volebat converti ad eum a quo facti erant, et averti ab eis quæ ipsi fecerant. Illi pro idolo suo irascebantur Domino suo, qui si pro idolo suo irascerentur servo suo, damnandi erant. Melior enim servus eorum, quam idolum eorum: servum enim eorum Deus fecit, idolum eorum faber fecit. Sic irascebantur pro idolo suo ut irasci non timerent Domino suo. Sed, « Irascantur, » prædictum est, non jussum: in prophetia enim dicitur: « Dominus regnavit, irascantur populi. » Est quod fiat et de populis irascentibus: illi irascantur, et in ira ipsorum Martyres coronentur. Quid fecerunt annuntiatoribus verbi veritatis, nubibus Christi circumeuntibus orbem terrarum et compluentibus agrum Dei? Quid illis fecerunt qui irascebantur, nisi ut inter manus eorum caro affligeretur, et

¹ Psal. XCVIII, 1.

in manibus Christi spiritus coronaretur? Nec ipsa caro, quam persecutores occidere potuerunt, ita mortua est, ut in æternum interiret: habebit enim tempus suum quo resurgat et ipsa; quia resurrectionem carnis jam ostendit Dominus in se ipso. Inde illam voluit a nobis accipere, ut de nostra possemus non desperare. Ergo, fratres, caro servorum, quam occiderunt cultores idolorum, resurget in tempore suo: idola quæ fregit Christus, nunquam iterum faciet faber. Audistis, cum Jeremias legeretur ante apostolicam lectionem, si aurem apposuistis: vidistis ibi tempora præsentia, quæ nunc agimus, Dixit enim: « Dii » qui cælum et terram non fecerunt, pereant de terra et » de sub cœlo¹. » Non dixit: Dii qui cœlum et terram non fecerunt, pereant de cœlo et de terra: quia nunquam fuerunt in cœlo. Sed quid dixit? « Dii qui cœlum et terram non fecerunt, pereant de terra. » Quasi respondit ad terram, et defuit quod responderet de cœlo, quia illi non fuerunt in cœlo: ipsam terram bis dixit, quia ipsa est sub cœlo. Pereant de terra et de sub cœlo, de templis suis. Videte si non fit, si non ex magna parte jam factum est. Quid enim remansit, aut quantum remansit? Magis remanserunt idola in cordibus Paganorum, quam in locis templorum.

III. Ergo, « Dominus regnavit, irascantur populi. Qui » sedet super Cherubim: » subaudis, « Regnavit. Com- » moveatur terra. » Iterum dixit: « Irascantur populi. » Quod enim dixit: « Dominus; » hoc repetivit: « Qui sedet super Cherubim: » et quod dixit: « Regnavit, » subaudiri fecit in alio versu: et quod ait: « Irascantur » populi; » hoc dixit: « Commoveatur terra. » Quid sunt enim populi, nisi terra? Quantum potest irascatur terra ei, qui jam sedet in cœlo. Fuit enim Dominus et in terra,

¹ Jerem. x, 11.

et assumpsit terram in qua esset in terra. Induit se carnem, et prior voluit pati irascentes populos. Ne iram populorum timerent servi ejus, prior illam pati voluit: et quia necessaria erat ira populorum servis ejus, ut a peccatis suis omnibus per ipsas tribulationes curarentur, et sanarentur, amarum poculum prior medicus bibit, ne bibere timeret ægrotus. Ergo « Dominus regnavit, iras- » cantur populi: » irascantur populi, quia de ira ipsorum multa bona facit Deus. Illi irascuntur, et servi Dei purgantur; quia exercentur, coronantur. « Irascantur populi. Qui sedet super Cherubim, » regnavit; « Com- » moveatur terra. » Cherubim sedes Dei est, sicut Scripturæ tradunt, cœlestis quædam sedes sublimis, quam nos non videmus; sed Verbum Dei novit illam, novit tanquam sedem suam, et ipsum Verbum Dei et Spiritus Dei dixit servis Dei ubi sedeat Deus. Non quia sic sedet Deus, quomodo homo: sed tu si vis ut sedeat in te Deus, si bonus eris, sedes Dei eris, sic enim scriptum est: « Sedes sapientiae, anima justii. » Thronus enim, latine sedes dicitur. Nam et ipsum Cherubim interpretati sunt quidam quid diceretur latine, qui noverunt linguam illam hebræam; quia hebræa lingua dictum est Cherubim; et dixerunt esse Cherubim Plenitudinem scientiæ. Ergo quia superat Deus omnem scientiam: super plenitudinem scientiæ sedere dicitur. Sit in te ergo plenitudo scientiæ, et eris et tu sedes Dei. Sed forte dicturus es: Et quando in me erit plenitudo scientiæ? et quis potest ad tantum culmen pervenire, ut sit in illo plenitudo scientiæ? Putas hoc velle Deum, ut sit in nobis ista plenitudo scientiæ, ut noverimus, aut quot sint stellæ, aut quot sint grana, non dico arenæ, sed tritici, aut quot poma pendeant in arbore? Ille novit omnia; quia capilli nostri numerati sunt Deo¹. Sed alia

¹ Matth. x, 30.

est plenitudo scientiæ, quam voluit hominem nosse : ad Legem Dei pertinet scientia, quam te voluit habere. Et quis potest, forte dicas mihi, perfecte nosse Legem, ut habeat in se plenitudinem scientiæ Legis, et possit esse sedes Dei? Noli turbari: breviter tibi dicitur quid habeas, si vis habere plenitudinem scientiæ, et esse sedes Dei. Ait enim Apostolus : « Plenitudo autem Legis Charitas¹. » Quid ergo est? Perdidisti totam excusationem. Interroga cor tuum, vide utrum habeat charitatem. Si est ibi charitas, est ibi plenitudo Legis : jam in te habitat Deus, sedes Dei factus es. « Irascantur populi : » quid facient irascentes populi ei, qui factus est sedes Dei? Qui contra te sæviant, attendis : qui in te sedeat, non attendis. Cœlum factus es, et terram times? Dicit enim alio loco Scriptura, Dominum Deum nostrum dicere : « Cœlum mihi » sedes est². » Si ergo et tu habendo plenitudinem scientiæ, et habendo charitatem, utique sedes Dei factus es, cœlum factus es. Non enim hoc cœlum oculis his nostris quod suspicimus, valde pretiosum est Deo. Cœlum Dei, animæ sanctæ sunt : cœlum Dei, mentes Angelorum sunt, et omnes mentes servorum ejus. Ergo « Irascantur populi, » commoveatur terra : » quid facturi, aut quid factura sedi Dei, et cœlo ubi sedet Deus.

IV. « Dominus in Sion magnus, et excelsus est super » omnes populos³. » Dominus in Sion magnus et excelsus est. Ecce, si obscurum tibi erat, quia dictum est : Qui sedet super Cherubim, nesciebas quid est Cherubim; et forte tibi figurabas animo quamdam cathedram coelestem, ingentem, gemmatam, et ipsam dicebas Cherubim, carnali sensu volitans per phantasmata : dictum est tibi, quia Cherubim plenitudo scientiæ est; et dictum est, quia plenitudo scientiæ, non cujuslibet scientiæ, sed plenitudo

¹ Rom. XIII, 10. — ² Isai. LXVI, 1. — ³ Psal. XCVIII, 2.

scientiæ Legis utilis est homini : et ne desperares de ipsa scientia Legis breviter tibi dictum est : « Plenitudo Legis » charitas¹. » Habeto ergo charitatem in Deum et in proximum, et eris sedes Dei : pertinebis ad Cherubim. Sed si adhuc non intelligis, audi quid sequatur : « Dominus in Sion magnus. » Quem tibi dixi super Cherubim, in Sion magnus est. Jam quære quid est Sion? Sion novimus civitatem Dei esse. Sion dicta est civitas, quæ est Jerusalem, dicta autem ex interpretatione quadam nomen accipiens, quia Sion speculatio dicitur, id est, visio et contemplatio. Speculari enim prospicere est, vel conspiciere, vel intendere ut videas. Est autem Sion omnis anima, si intendit videre lucem quæ videnda est. Nam si ad suam attenderit, tenebratur : si ad lucem illius attenderit, illuminatur. Quia tamen manifestum est Sion civitatem Dei esse : quæ est civitas Dei, nisi sancta Ecclesia? Homines enim amantes se invicem, et amantes Deum suum qui in illis habitat, faciunt civitatem Deo. Quia lege quadam civitas continetur; lex ipsa eorum, charitas est; et ipsa charitas, Deus est. Aperte enim scriptum est : « Deus » charitas est². » Qui ergo plenus est charitate, plenus est Deo : et multi pleni charitate, civitatem faciunt Deo. Ista civitas Dei vocatur Sion : ergo Ecclesia est Sion. In illa est magnus Deus. In illa esto, et non erit præter te Deus. Cum autem fuerit in te Deus, quia tu factus es de Sion, membrum de Sion, civis de Sion, pertinens ad societatem populi Dei : excelsus in te erit Deus super omnes populos, super illos qui irascuntur, aut super illos qui irascebantur. Putatis enim quia tunc irascebantur, et modo non irascuntur? Irascebantur tunc : sed quia plures erant, aperte irascebantur; modo quia pauci facti sunt,

¹ Rom. XIII, 10. — ² 1 Joan. IV, 8.

occulte irascuntur. Interim fracta est audacia; finietur et iracundia.

V. Putatis enim, fratres, quia illi quorum hesterno die organa concrepabant, non irascuntur de jejuniis nostris? Non autem eis irascamur, sed pro eis jejunemus. Dixit enim nobis Dominus Deus noster, qui sedet in nobis, ipse nobis mandavit ut oremus pro inimicis nostris, oremus pro persequentibus nos¹: et cum hoc facit Ecclesia, prope finiti sunt persecutores. Exaudita est enim cum hoc faceret, et exauditur cum hoc facit: prævalebant malo suo, finiti sunt bono suo. Quomodo enim finiti sunt, vultis nosse? Manducati sunt ab Ecclesia. Quæris illos in se, et non invenis: quære in ea quæ illos manducavit, et in visceribus ejus inveniuntur. Transeuntes enim ad Ecclesiam, Christiani facti sunt: perierunt persecutores, creverunt prædicatores. Ideo per dies festos ipsorum, quia videmus eos qui reliqui facti sunt, insanire adhuc in voluptatibus suis malis et perversis, rogamus pro illis Deum, ut qui delectabiliter audiunt organum, delectabilius audiant vocem Dei. Non enim quod sonat sine ratione delectat aures, et verbum Dei non delectat cor. Sed ideo pro illis oramus, quando diebus illorum festis nos jejunamus, ut fiant sibi ipsi spectaculum. Quando enim viderint se, displicebunt sibi: sed ideo non sibi displicent, quia non se attendunt. Ebrius non sibi displicet, sed sobrio displicet. Da hominem qui jam jucundatur in Deo, vivit graviter, suspirat in illam pacem æternam, quam illi promisit Deus: et vide quia quando respexit hominem saltantem ad organum, plus illum dolet insanientem, quam phreneticum febrientem. Ergo si novimus mala illorum, quia de ipsis malis et nos liberati sumus, doleamus illos;

¹ Matth. v, 44.

et si dolemus illos, oremus pro illis; et ut exaudiamur, jejunemus pro illis. Non enim nos nostra jejunia celebramus per dies festos illorum. Alia sunt jejunia nostra, quæ celebramus per dies Paschæ futuros, per alia atque alia quæ solemnia nobis sunt in Christo: per istos autem dies ad hoc jejunamus, ut quando ipsi lætantur, nos pro illis gemamus. Lætitia enim sua admonent dolorem nostrum, et faciunt nos recordari quam miseri sint adhuc. Sed quia videmus multos inde liberatos, ubi et nos fuimus, nec de illis desperare debemus. Et si adhuc irascuntur, nos oremus: et si adhuc commovetur particula terræ quæ remansit, nos permaneamus in gemitu pro ipsis; ut et illis Deus tribuat intellectum, et nobiscum audiant voces istas, de quibus modo gaudemus. « Dominus in Sion magnus, » et excelsus est super omnes populos. »

VI. « Confiteantur nomini tuo magno¹. » Ipsi omnes populi, super quos magnus est in Sion; jam « Confiteantur nomini tuo magno. » Parvum fuit nomen tuum, quando irasebantur: factum est magnum, jam confiteantur. Quomodo dicimus parvum fuisse nomen Christi, antequam præclare diffamaretur Christus? Quia nomen ipsius fama ipsius dicitur. Parvum nomen erat; jam modo nomen magnum factum est. Quæ gens est, quæ non audivit nomen Christi? Jam ergo magno nomini tuo confiteantur populi, qui ante parvo nomini tuo irasebantur. « Confiteantur nomini tuo magno. » Quare confiteantur? « Quoniam terribile et sanctum est. » Ipsum nomen tuum terribile et sanctum est. Sic prædicatur crucifixus, sic prædicatur humiliatus, sic prædicatur judicatus, ut veniat et excelsus, veniat vivus, in virtute veniat judicaturus. Modo parcit populis blasphemantibus: quia patientia Dei ad pœnitentiam adducit². Non enim qui modo parcit,

¹ Psal. xcvm, 6. — ² Rom. ii, 4.

semper habet parcere; aut qui modo prædicatur ut timeatur, non est venturus ut iudicet? Venturus est, fratres mei, venturus est: timeamus illum, et sic vivamus, ut ad dexteram illius inveniamur. Venturus est enim, et iudicaturus, ut alios ponat ad sinistram, alios ad dexteram¹. Et non illud facit ipse quomodocumque, ut erret forte in hominibus, ut qui ad dexteram ponendus est, ad sinistram ponatur; aut qui ad sinistram debet stare, errante Deo ad dexteram ponatur. Non potest errare, ut ibi ponat malum, ubi ponere debet bonum: nec ibi ponet bonum, ubi debet ponere malum. Si errare non potest, nos erramus, si non timemus: si autem timuerimus modo, tunc quod timeamus non habebimus. « Quoniam terribile et sanctum est: et honor regis iudicium diligit². » Sic ergo timeant eum populi, ut corrigant se: non quasi multum præsumentes de misericordia ipsius, dimittant se, et male vivant; diligit enim misericordiam, sed diligit et iudicium. Quæ est misericordia? Ut modo prædicet tibi veritatem, ut modo clamet ad te ut convertaris. Parva misericordia est, quia vixisti in malis factis, et adhuc non te tulit cum peccares, ut credenti ignosceret peccata tua? parva misericordia est? Putas quia sic semper erit misericordia, ut neminem puniat? Noli sic³. Terribile et sanctum nomen ejus, « Et honor regis iudicium diligit. » Injustum est enim iudicium, et omnino non est iudicium, nisi merita reddantur sua cuique, quemadmodum quisque gessit in corpore, sive bonum, sive malum⁴. « Et honor regis iudicium diligit. » Ergo timeamus, ergo faciamus justitiam, ergo faciamus æquitatem.

VII. Sed quis facit æquitatem? quis facit justitiam? Homo peccator, homo iniquus, homo perversus, homo

¹ Matth. xxv, 33. — ² Psal. xcvi, 4. — ³ *Supple*, putare. — ⁴ 2 Cor. v, 10.

aversus a luce veritatis? Quid debet facere homo? Convertere se tantum ad Deum, ut ipse in illo formet æquitatem, quam ipse formare non potest, sed deformare. Idoneus est homo ad vulnerandum se: numquid idoneus est ad sanandum se? Quando vult ægrotat, non quando vult surgit. Si vult, vivat intemperanter vel in frigore, vel in calore; eo die ægrotat, quo voluerit: cum autem vivendo intemperanter cœperit ægrotare, surgat quando vult: qui jacuit quando voluit, surgat, si potest, quando vult. Ut jaceret ægrotus, intemperantiam suam habuit necessariam: ut surgat autem, necessariam habet artificis medicinam. Sic ergo ut peccet homo, ipse sibi sufficit ad peccandum: ut justificetur, non sibi sufficit, nisi ab illo justificetur, qui solus est justus. Ut ergo illi se homines dent formandos ad justitiam, cum terrisset populos Psalmus iste, et dixisset: « Confiteantur nomini tuo magno, » quoniam terribile et sanctum est, et honor regis iudicium diligit: » veluti quærentes jam populos territos, quomodo justi vivere debeant, quia in se ipsis non possunt habere justitiam, commendavit illis et plasmatorem justitiæ illorum et secutus ait: « Tu parasti æquitatem; » iudicium et justitiam in Jacob tu fecisti. » Debemus enim et nos habere iudicium, debemus habere justitiam: sed ille in nobis facit iudicium et justitiam, qui nos fecit in quibus faceret. Quomodo et nos debemus habere iudicium et justitiam? Iudicium habes, quando discernis malum a bono; justitiam autem, quando sequeris bonum, et declinas a malo. Discernendo, iudicium habes: faciendo, justitiam habes. « Declina a malo, ait, et fac bonum: quære pacem, et sequere eam¹. » Primo debes habere iudicium, et postea justitiam. Quod iudicium? Ut primo iudices quid sit malum, et quid sit bonum. Et

¹ Psal. xxxiii, 15, et xxxvi, 27.

quam justitiam? Declines a malo, et facias bonum. Hoc autem non a te habebis: quia vide quid dixit: « Judicium et justitiam in Jacob tu fecisti. »

VIII. « Exaltate Dominum Deum nostrum. » Vere exaltate, bene exaltate. Laudemus illum, exaltemus illum, qui fecit ipsam justitiam, quam habemus, ipse in nobis fecit. Quis enim in nobis fecit justitiam, nisi qui nos justificavit? De Christo autem dictum est, « Qui justificat impium¹. » Nos ergo impii, ille justificator, quando et ipsam justitiam ipse in nobis fecit, qua illi placeamus, ut ad dexteram nos ponat, et non ad sinistram: ut dicat ad dexteram positus, « Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi: » Non autem ponat ad sinistram, inter eos quibus dicturus est, « Ite in ignem æternum, qui præparatus est diabolo » et angelis ejus². » Qui in nobis coronaturus est non merita nostra, sed dona sua, quantum debet exaltari? « Exaltate Dominum Deum nostrum. »

IX. « Et adorete scabellum pedum ejus, quoniam sanctus est³. » Quid habemus adorare? « Scabellum pedum ejus. » Suppedaneum dicitur scabellum. Quod dicunt Græci ὑποπόδιον, dixerunt Latini « Scabellum: » et alii dixerunt, « Suppedanum. » Sed videte, fratres, quid nos jubeat adorare. Alio loco Scripturarum dicitur, « Coelum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum⁴. » Ergo terram nos jubet adorare, quia dixit alio loco quod sit scabellum pedum Dei? Et quomodo adorabimus terram, cum dicat aperte Scriptura, Dominum Deum tuum adorabis⁵? » Et hic dicit, « Adorate scabellum pedum ejus: » exponens autem mihi quod sit scabellum pedum ejus, dicit, « Terra autem scabellum pedum meorum. » Anceps factus sum:

¹ Rom. iv, 5. — ² Matth. xxv, 34 et 41. — ³ Psal. xcvi, 5. — ⁴ Isai. lxvi, 1. — ⁵ Deut. vi, 13, et Matth. iv, 10.

timeo adorare terram, ne damnet me qui fecit cœlum et terram: rursus timeo non adorare scabellum pedum Domini mei, quia Psalmus mihi dicit: « Adorate scabellum pedum ejus. » Quæro quod sit scabellum pedum ejus; et dicit mihi Scriptura, « Terra scabellum pedum meorum. » Fluctuans converto me ad Christum, quia ipsum quæro hic; et invenio quomodo sine impietate adoretur terra, sine impietate adoretur scabellum pedum ejus. Suscepit enim de terra terram: quia caro de terra est, et de carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulavit, et ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit; nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adoraverit: inventum est quemadmodum adoretur tale scabellum pedum Domini, et non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando. Numquid autem caro vivificat? Ipse Dominus dixit, cum de ipsa commendatione ejusdem terræ loqueretur: « Spiritus est qui vivificat, caro autem nihil prodest¹. » Ideo et ad terram quamlibet cum te inclinas atque prosternis, non quasi terram intuearis, sed illum sanctum, cujus pedum scabellum est quocum adoras; propter ipsum enim adoras: ideo et hic subjecit, « Adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctus est. » Quis sanctus est? In cujus honore adoras scabellum pedum ejus. Et cum adoras illum, ne cogitatione remaneas in carne, et a spiritu non vivificeris: « Spiritus est enim, inquit, qui vivificat; caro autem nihil prodest. » Tunc autem, quando hoc Dominus commendavit, de carne sua locutus erat, et dixerat, « Nisi quis manducaverit carnem meam, non habebit in se vitam æternam². » Scandalizati sunt Discipuli ejus quidam, septuaginta ferme, et dixerunt, « Durus est hic sermo, quis potest eum intelligere? Et recesserunt ab eo, et

¹ Joan. vi, 64. — ² Ibid. 54.